

УДК 657:658.652.2

*Ю. В. Подмешальська,
к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту,
Запорізька державна інженерна академія, м. Запоріжжя
Є. К. Зайберт,
магістрант кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту,
Запорізька державна інженерна академія, м. Запоріжжя*

ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

*Y. V. Podmeshalska,
Candidate of Economic Sciences, associate professor, associate professor of Zaporizhzhya State
Engineering Academy, Department of Accounting, Analysis, Taxation and Audit, Zaporizhzhya
E. K. Zaybert,
master of Zaporizhzhya State Engineering Academy,
Department of Accounting, Analysis, Taxation and Audit, Zaporizhzhya*

INVENTORY ACCOUNTING

В статті узагальнено особливості обліку виробничих запасів. Встановлено, що категорія «запаси» – це не тільки об'єкт обліку, а й об'єкт управління. Визначено, що ідентифікація виробничих запасів у складі активів при надходженні на підприємство є початковою ланкою їх облікового процесу. В роботі узагальнено документальне оформлення господарських операцій щодо придбання виробничих запасів у постачальника на умовах попередньої оплати. Доведено, що оцінка виробничих запасів при вибутті відіграє важливу роль в бухгалтерському обліку, оскільки від її якості безпосередньо залежать фінансові результати підприємства, а також показники його фінансового стану.

The article summarizes the characteristics of inventory accounting. Found that the category of "stocks" - is not only the object of accounting, but also the object of management. It is determined that the identification of inventories in assets as a result of entering the enterprise is the starting point of their accounting process. The paper summarizes the documentary registration of economic transactions for the purchase of inventory from the supplier on the terms of pre-payment. It is proved that the assessment of inventories plays an important role in accounting, since its financial performance depends directly on its financial performance, as well as its financial status.

Ключові слова: облік, виробничі запаси, ідентифікація, активи, документи, баланс, рахунки обліку.

Keywords: inventory, identification, assets, documents, balance sheet, accounting records.

Постановка проблеми. Виробничі запаси на підприємствах створюються та підтримуються з метою реалізації їхньої головної функції – забезпечення безперервного виробничого процесу. Виробничі запаси є частиною безперервного потоку господарських операцій, які характеризуються не тільки обсягом і структурою, але й ліквідністю. Виробничі запаси це оборотні активи, а активи це те, що приносить користь підприємству. З іншого боку виробничі запаси це кошти, які б могли бути використані на інші потреби. Отже, виробничі запаси

є багатогранною категорією, тому від якості та змісту інформації, яка формується в процесі ведення їх обліку залежать показники діяльності підприємства та рівень ефективності їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх наукових розробок і публікацій показав, що особливості обліку виробничих запасів є предметом ретельного дослідження багатьох вчених. Серед них слід назвати таких, як, зокрема, Бутинець Ф.Ф., Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Подмешальська Ю.В., Безруких П.С., Домбровська Н.Р., Бондар М.І., Лега О.В., Ловінська Л.Г., Малюга Н.М., Мельник Н.Б., Михалевич С.Г., Плахтій Т.Ф., Посилаєва К.І., Пушкар М.С., Сопко В.В., Хом'як Р.Л., Степаненко О.І., Чабанюк О.А. та інші. Наукові праці в цій галузі, безперечно, є важливим внеском в удосконалення обліку виробничих запасів. Враховуючи значний внесок науковців, очевидно, що в умовах постійного розвитку облікової практики, проблематика щодо обліку виробничих запасів все ж таки залишається актуальною та потребує подальшого наукового доопрацювання, уточнення та дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей обліку виробничих запасів на підприємстві.

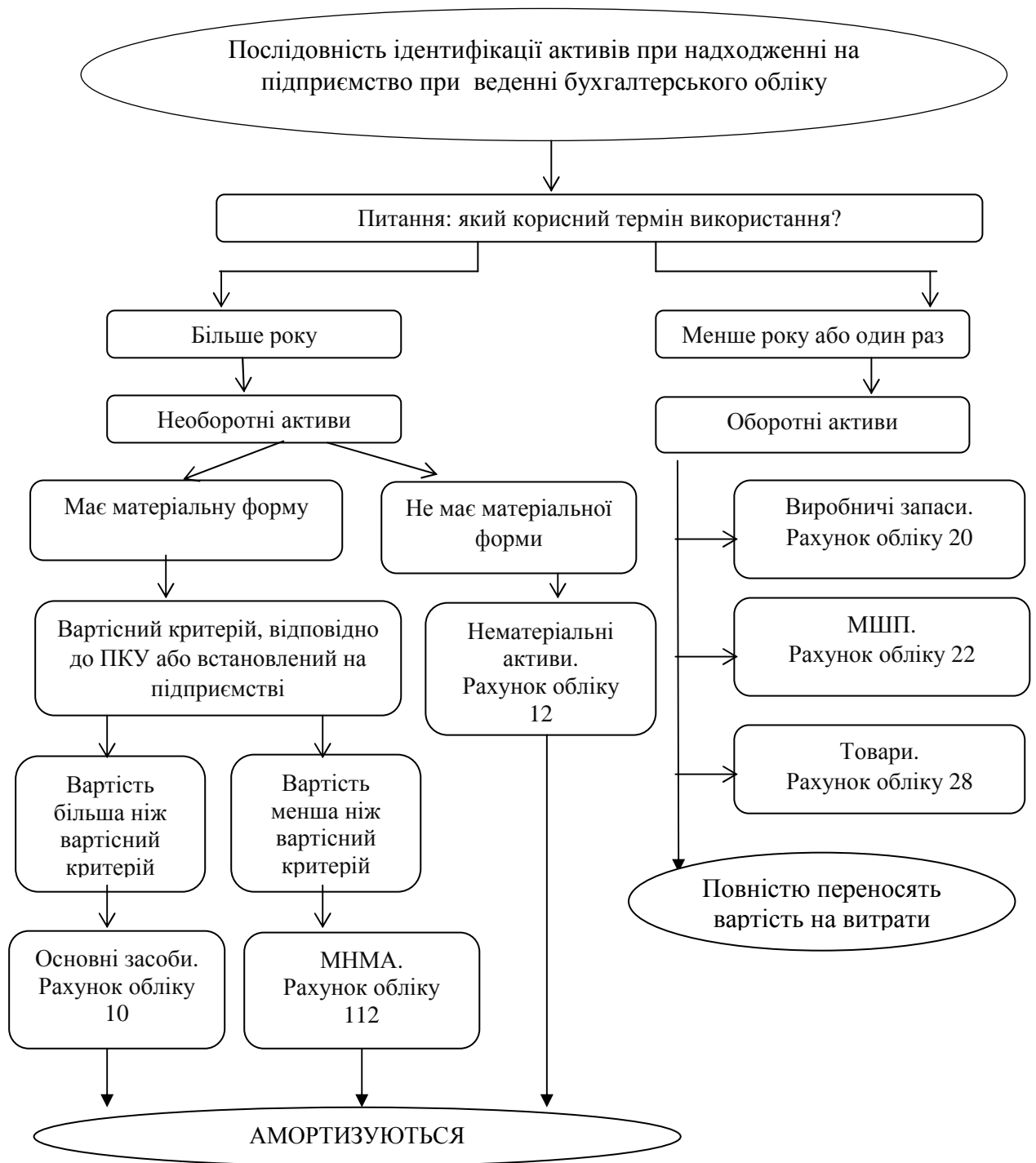
Виклад основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік виробничих запасів на будь-якому підприємстві – це складна система з використанням взаємопов'язаних методів та принципів. Кожна складова облікового процесу виробничих запасів окремо відіграє свою важливу функцію та їх сукупність дає змогу відтворити чітку картину діяльності суб'єкта господарювання.

В практиці обліку виділяють такі його об'єкти, як, зокрема, необоротні активи, оборотні активи, капітал, зобов'язання, доходи та витрати. Вважаємо за необхідне сконцентрувати увагу на питаннях ідентифікації виробничих запасів у складі активів при надходженні на підприємство, як початкової ланки їх облікового процесу, адже від її якості залежать подальші результати облікового процесу загалом.

Запорука ефективного процесу ідентифікації активів – правильне розуміння сутності об'єкта та його класифікаційних особливостей, а також самої процедури ідентифікації. Здатність ідентифікувати актив є критерієм його визнання та зарахування на баланс з метою подальшого обліку. На рисунку 1 наведено послідовність ідентифікації активів при надходженні на підприємство при веденні бухгалтерського обліку.

За базове розуміння категорії «запаси» необхідно прийняти визначення наведене в П(С)БО 9 «Запаси», яке аналогічне визначенню наведеному в МСФЗ 2 «Запаси». Відповідно до П(С)БО 9 запаси – це активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Таким чином, в П(С)БО 9 та МСФЗ 2 запаси розглянуті виключно з точки зору можливості віднесення їх до активів підприємства. Проте, категорія «запаси», на нашу думку, ширше через те, що запаси – це не тільки об'єкт обліку, а й об'єкт управління.

Рис. 1. Послідовність ідентифікації активів при надходженні на підприємство при веденні бухгалтерського обліку

Важливою умовою правильної організації обліку виробничих запасів є їх відповідне групування. На різних підприємствах виробничі запаси можуть мати різне призначення залежно від функції, яку вони виконують у процесі виробництва. Тому важливо правильно згрупувати (класифікувати) виробничі запаси на підприємстві за їх призначенням та роллю у процесі виробництва. На підприємствах кожна група запасів може складатися із десятків сотень назв, сортів, розмірів. Для раціонального обліку виробничих запасів, який би сприяв оперативній роботі, плануванню та бухгалтерському обліку, необхідно розробити деталізоване групування таких запасів. З цією метою на підприємствах перелік найменувань окремих видів запасів класифікується за визначеною ознакою. Виробничі запаси поділяються на групи, кожна група поділяється на підгрупи. У межах кожної підгрупи запаси, в свою чергу, групуються за профілем, маркою, сортом, а потім за розміром та ін.

Таким чином, можна зробити висновок, що необхідними умовами правильної організації обліку виробничих запасів є: чітка організація складського господарства; наявність інструкції з обліку запасів; розробка номенклатури запасів; розробка норм запасу і норм витрат запасів.

Господарські операції щодо руху виробничих запасів відображаються у бухгалтерському обліку

методом їх суцільного та безперервного документування. Документування – це спосіб первинного спостереження і відображення господарських операцій у первинних бухгалтерських документах. Це початок і основа облікового процесу, без якого бухгалтерський облік неможливий. Кожна господарська операція щодо руху виробничих запасів фіксується за допомогою документів, заповнених з дотриманням певних вимог, що надають їм юридичної сили.

Від якості оформлення документів залежать повнота й вірогідність показників обліку та звітності. Відповідальність за несвоєчасне складання первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку та недостовірність відображених у них даних несуть особи, які склали та підписали ці документи.

Бухгалтерський облік має забезпечити контроль за залишками, надходженням і витратами виробничих запасів на складі, що є важливою умовою для забезпечення збереження власності підприємства. Документальне оформлення надходження, наявності і витрачання матеріальних ресурсів є досить відповідальним процесом, який повинен забезпечити необхідну інформацію як для обліку, так і для контролю та оперативного управління рухом матеріальних цінностей. На рисунку 2 наведено схема документального оформлення господарських операцій щодо придбання виробничих запасів у постачальниками на умовах попередньої оплати.

Рис. 2. Схема документального оформлення господарських операцій щодо придбання виробничих запасів на умовах попередньої оплати

Оцінка є одним з важливих елементів методу бухгалтерського обліку. Оцінка виробничих запасів є відправним моментом їх обліку і реальною основою його побудови. Обов'язкове використання при оцінці єдиного грошового вимірника є одним з основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» вимірювання і узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюється в єдиній грошовій одиниці.

Оцінка виробничих запасів відіграє важливу роль в бухгалтерському обліку, оскільки від її якості безпосередньо залежать фінансові результати підприємства, а також показники його фінансового стану. Оцінка виробничих запасів регулюється П(С)БО 9 «Запаси» та здійснюється на трьох етапах їх руху: при надходженні, при вибутті та на дату складання балансу.

Виходячи з аналізу наукових джерел переважно виникають дискусії щодо питання оцінки запасів при їх вибутті, який з них краще застосовувати на практиці. При відпуску у виробництво виробничих запасів їх оцінка здійснюється за одним із методів, передбачених П(С)БО 9 «Запаси». Для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання, застосовується тільки один із методів.

Перед підприємством постає завдання вибору такого методу, який би найбільше відповідав пріоритетам підприємства:

- чи «реальне» відображення фінансового стану підприємства;
- чи «реальне» відображення фінансових результатів підприємства.

Наприклад, використання методу ФАЙФО в період інфляції забезпечує наявність більшої суми прибутку, у порівнянні з методом середньозваженої собівартості. Хоча при цьому фінансовий стан підприємства, з використанням методу ФАЙФО, на дату складання балансу буде відповідати більш «реальному» його рівню. Отже, для застосування важливо обрати той метод, який дозволяє найточніше провести оцінку з урахуванням інтересів власників підприємства та специфіки виробничої діяльності.

Вибір оптимального для підприємства методу оцінки вибуття запасів залежить від великої кількості зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на результати діяльності підприємства та його фінансовий стан.

Так, Павлов П.В. [6, с. 218] зазначає, що при виборі варіанта оцінки запасів, котрі вибули, до уваги слід приймати широкий спектр факторів: рівень інфляції, фінансовий стан підприємства, умови реалізації, ціноутворення, вимоги податкового законодавства тощо.

Внутрішні фактори визначаються організаційними особливостями господарського суб'єкта, а також специфікою технології, що використовується підприємством у виробництві. Павлов П.В. виокремлює серед внутрішніх фактори технологічного і загальноорганізаційного характеру [6, с. 221]. До першої групи він відносить взаємозамінність запасів або її неможливість, швидкість псування та втрачання властивостей, тривалість терміну зберігання тощо. До другої групи включає запаси для виконання спецпроектів і замовлень, дуже малого об'єму, з великою вартістю; велику номенклатуру та велику кількість товарів; періодичну або постійну систему обліку запасів на підприємстві; планування фінансування свого розвитку; комп'ютерні технології обліку запасів та ін.

Зовнішні фактори пов'язані з особливостями функціонування економіки країни, системи оподаткування, використання запасів в умовах інфляції, коли наявна тенденція до зростання цін на виробничі запаси.

Значно впливає на вибір методу оцінки ситуація, яка складається на ринку, де підприємство купує виробничі запаси та реалізує готову продукцію. При цьому важливе значення має вплив таких факторів, як зміна ціни на виробничі запаси, а також зміна ціни і попиту на готову продукцію підприємства [1].

Отже, виробничі запаси – це багатогранна категорія, у зв'язку з чим нами пропонується організовувати та вести їх облік не тільки в розрізі їх ознаки, як активу, а й з урахуванням наступних ознак, з метою забезпечення інформаційних потреб на підприємстві:

1. Запаси є частиною безперервного потоку господарських операцій.
2. Записи характеризуються не тільки обсягом і структурою, але й ліквідністю.
3. Запаси це активи, а активи це те, що приносить користь підприємству.
4. Запаси це кошти, які б могли бути використані на інші потреби.
5. Запаси це складова оборотного капіталу.
6. Запаси – це уособлена цілісність, яка характеризується поняттям величини, ціни, зовнішнього вигляду та іншими атрибутами.

Висновки. Встановлено, що категорія «запаси» – це не тільки об'єкт обліку, а й об'єкт управління. Визначено, що ідентифікація виробничих запасів у складі активів при надходженні на підприємство є початковою ланкою їх облікового процесу. В роботі узагальнено документальне оформлення господарських операцій щодо придбання виробничих запасів у постачальника на умовах попередньої оплати. Доведено, що оцінка виробничих запасів при вибутті відіграє важливу роль в бухгалтерському обліку, оскільки від її якості безпосередньо залежать фінансові результати підприємства, а також показники його фінансового стану.

Література.

1. Бегун С. Особливості визнання та оцінки виробничих запасів / С. Бегун // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. - 2015. - № 3. - С. 74-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2015_3_15.

2. Макаренко А.П. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посібник/ А.П. Макаренко, Т.О. Меліхова, Ю.В. Подмешальська, Н.С. Чакалова. – Запоріжжя : ЗДІА, 2018. – 602 с.
3. Меліхова Т.О. Обґрунтування функцій внутрішнього та зовнішнього аудиту податків / Т.О. Меліхова // Наука й економіка: науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. – Хмельницький, 2010. – Вип. 2 (18). – С. 116–120.
4. Меліхова Т.О. Документування обліку розрахунків з постачальниками з метою зміцнення інформаційної безпеки підприємства / Т.О. Меліхова // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2011. – № 6. – С. 166–169.
5. Меліхова Т.О. Вплив обліку оренди на рівень фінансової безпеки підприємства / Т.О. Меліхова, Ю.В.Подмешальська // Культура народів Причорномор'я. – Симферополь, 2011. – № 217. – С. 61–63.
6. Павлов П. В. Особливості використання різних методів оцінки запасів / П. В. Павлов // Научно-технический сборник «Коммунальное хозяйство городов». – Х.: Харк. нац. ун-т міськ. гос-ва ім. А. М. Бекетова. – 2004. – С. 217 -224. - (Серія « Економічні науки» № 56).
7. Подмешальська Ю.В. Аналіз сутності категорії запасів з метою ефективного управління / Ю. В. Подмешальська // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2007. – № 579 : Проблеми економіки та управління. – С. 237–242. – Бібліографія: 5 назв. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/34084>.
8. Подмешальська Ю.В. Зарубіжний досвід оподаткування заробітної плати в системі обліку [Електронний ресурс] / Ю.В. Подмешальська, Н.С. Чакалова // Ефективна економіка. – 2016. - № 5. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4984>.
9. Подмешальська Ю.В. Актуальні аспекти обліку загальновиробничих витрат / Ю.В. Подмешальська, А.М. Дунда // Схід. Аналітично-інформаційний журнал. — Донецьк, 2014. — № 2 (128) березень — квітень. — С. 35—40. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Skhid_2014_2_7.
10. Подмешальська Ю.В. Оцінка якості обліку в аудиті / Ю.В. Подмешальська // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 5(4). – С. 265–270.
11. Подмешальська Ю. В. Проблеми впровадження інформаційних систем обліку на підприємстві / Ю. В. Подмешальська // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2011. – Вип. 33. – С. 180–185.
12. Подмешальська Ю.В. Удосконалення аудиту управління запасами [Електронний ресурс] / Ю.В. Подмешальська // Ефективна економіка. — 2011. — № 11. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=793>.
13. Подмешальська Ю.В. Розробка проекту впровадження інформаційних та технологій обліку на підприємстві / Ю.В. Подмешальська // Економіка і управління. – Київ, 2012. – №3 (55). – С.85-90.
14. Подмешальська Ю.В. Удосконалення оцінки якості внутрішнього контролю на підприємстві / Ю.В. Подмешальська // Економічний вісник ЗДІА : збірник наукових праць. – Запоріжжя, 2012. – №2. – С.106-114.
15. Подмешальська Ю.В. Аудит розрахунків з оплати праці [Електронний ресурс] / Ю.В. Подмешальська, Г.М. Бескоста, К.В. Стафійчук // Ефективна економіка. — 2017. — № 12. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5975>.
16. Подмешальська Ю.В. Облік нематеріальних активів [Електронний ресурс] / Ю.В. Подмешальська, К.С. Бакута // Ефективна економіка. — 2018. — № 1. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6213>.

References.

1. Begun, S. (2015), "Features of the Definition and Evaluation of Inventories", *Ekonomichnyy chasopys Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky*, vol.3, pp. 74-79, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2015_3_15.
2. Makarenko, A.P. Melikhova, T.O., Podmeshalska, Y.V. and Chakalova, N.S. (2018), *Bukhhaltersky oblik: navch.-metod. posibnyk* [Accounting: teaching method. manual], ZDIA, Zaporizhzhya, Ukraine.
3. Melikhova, T.O. (2010), "Substantiation of functions of internal and external tax audit", *Nauka y ekonomika : naukovo-teoretychnyy zhurnal Khmel'nyts'koho ekonomichnoho universytetu*. – Khmel'nyts'ky, vol. 2 (18), pp. 116–120.
4. Melikhova, T.O. (2011), "Documentation of accounting calculations with suppliers in order to strengthen the information security of the enterprise", *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, vol. 6, pp. 166–169.
5. Melikhova, T.O. and Podmeshalska, Y.V. (2011), "Effect of rent accounting on the level of financial security of the enterprise", *Kul'tura narodov Prychornomor'ia*, vol.217, Symferopol', Ukraine, pp. 61–63.
6. Pavlov, P.V. (2004), "Features of using different methods of stock estimation", *Nauchno-tekhnychesky sbornik «Kommunal'noe khozyaystvo horodov»*. – KH.: Khark. nats. un-t mis'k. hos-va im. A. M. Beketova, vol. 56, pp. 217 -224.
7. Podmeshalska, Y.V. (2007), "Analysis of the essence of the inventory category for the purpose of effective management", *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnika"*: Problemy ekonomiky ta upravlinnya, vol. 579, pp. 237 -242, available at: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/34084>.
8. Podmeshalska, Y.V. and Chakalova, N.S. (2016), "Foreign experience in the taxation of wages in the accounting system", *Efektivna ekonomika*, vol.5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4984> (Accessed 05 January 2018).

9. Podmeshalska, Y.V. and Dunda, A.M. (2014), "Actual aspects of accounting for total production costs", Skhid. Analitychno-informatsijnyj zhurnal, vol.2 (128), pp. 35—40, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhid_2014_2_7.
10. Podmeshalska, Y.V. (2011), "Assessment of accounting quality in the audit", Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu. Seriya «Ekonomika», vol.5(4) , pp. 265–270.
11. Podmeshalska, Y. V. (2011), "Problems of introduction of information systems of accounting at the enterprise", Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy, vol.33, pp. 180–185.
12. Podmeshalska, Y.V. (2011), "Improve inventory management audit", Efektyvna ekonomika, vol.11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=793> (Accessed 05 January 2018).
13. Podmeshalska Y.V. (2012), "Development of the implementation project of information and accounting technologies at the enterprise", Ekonomika i upravlinnia, vol.3 (55) , pp.85-90.
14. Podmeshalska, Y.V. (2012), "Improving the assessment of the quality of internal control at the enterprise", Ekonomichnyy visnyk ZDIA : zbirnyk naukovykh prats', vol.2, pp.106-114.
15. Podmeshalska, Y.V., Beskosta, H.M., Stafychuk, K.V. (2017), "Audit of payroll calculations", Efektyvna ekonomika, vol.12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5975>.
16. Podmeshalska, Y.V., Bakuta K.V. (2018), "Accounting for intangible assets", Efektyvna ekonomika, vol.1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6213>.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2018 р.